

magamat; azonban utóbb mindenesetre azt a tapasztalást szereztem, hogy akarat és tudás, két különböző fogalom.

Egész buzgalommal fogtam a munkához, de semmit sem végezhettem tökéletesen, mert nem szoktam meg, egész háztartást önállóan rendben tartani s gyakran nagy zavarba jöttem. Mily különbség volt a szegény mama és köztem! Ő minden nesz nélkül, gyorsan végzett mindent, míg én a nagy zakatolás mellett sem igen boldogulhattam. Atyám kedvetlen volt, Guido, kinek játszótársa nem akadt, gyakran sirt; Ida pedig föltette magában, hogy segítségemre lesz, de mindent rosszul végzett. Szóval, a legnagyobb zavarban voltam. Az ebéd meglehetősen sikerült; ettünk, mert jó étvágyunk volt; pedig az a leves, a melyet én főztem, hol izetlen, hol sóatlan volt.

Ebéd után eljött egyik szomszédasszonyunk, hogy a gyermekeket kissé sétálni vigye; a papa mogorván távozott hazulról s én egyedül maradván, annyi dolgom akadt, hogy azt sem tudtam, mihez fogjak először.

Az egész konyha föl volt forgatva; lábasok, tálak, tepsik a legnagyobb rendtelenségben, mosatlanul fölhalmozva az asztalon s én bekormozott ujjaimmal szinte téptem a hajamat kétségbeesésben.

Midőn láttam, hogy a kesergéssel nem sokra megyek, ismét a legnagyobb nyugalommal fogtam munkához; de alig kezdtem a tüzet szítani, midőn parázstűz esett a kezemre, mely fájdalmat okozott s a sajtó sebbel mit sem foghattam meg. Miután nem tudtam, melyik szenthez fohászokdjám, elkezdtem keservesen sirni.

Szerencsémre azonban egyik szegény szomszédasszonyunk elhaladt a konyha előtt.

Mintegy negyvenéves, mogorva, savanyú arcú nő volt ez s úgy tetszett, mintha örökké haragudott volna. Reggel távozott egyszobás lakásából, hogy itt-ott némely háznál szolgálatot teljesítsen s csak este felé tért vissza, mindig azzal a sötét, mogorva arccal. Ajkát rendesen csak dörmögés végett nyitotta föl.

Mi, gyermekek, »Orko«-nak neveztük el és soha sem híttuk másképen. Testvéreim futottak előle, mihelyt megpillantották, mintha félték volna tőle. A mama többször megdorgált minket e miatt, mondván, hogy ha ez az asszony haragos kedélyű, ez onnan eredhet, mert életében sokat szenvedhetett s így inkább szánalom tárgya lehet, semmint a gúnyé.

hogy mind egyiránt kiváló fontosságú. A Szilágyi Istvánnal folytatott levelezése Aranynak azért különös érdekű, mert Arany arra a korára vet élénk világot, mikor még nem volt ugynevezett irodalmi ember, vagyis nem lépett föl nyilvánosan az irodalomban. A magyar irodalomtörténetíró, vagy a ki Arany pályáját közelebről tanulmányozza, e levelekben találja meg a legszükségesebb adatokat arra nézve, hogy miféle kísérleteket tett Arany a »Toldi« megírása előtt, mik voltak tanulmányainak tárgyai s hogy a jó barát mennyire igyekezett őt mentül előbb a dicsőségnél azon a polcán látni, melyre azelőtti gyakori látogatásuk, együttléjük alkalmával fölsimert nagy tehetségét minden bizonynyal képesnek hitte. A Petőfivel folytatott levelezésről alig kell valamit mondanunk. Petőfi viszonya Aranyhoz, annak bizalmas, de önérzetes közöledése a »Toldi« halhatatlan írójához, ennek viszont a leghivebb ragaszkodása Petőfihez, mivel pár évig tartó barátságát mintegy álomszerűnek képzelte akkor és később — mindez sokkal ismertebb az olvasó előtt, de másfelül már csak a két lángész kölcsönös barátságának szempontjából is sokkal magasabb értékű, melyre a levelezés e csoportjáról bármilyen kivonat is illő képet s fogalmat nyújthatna.

Nem kevésbé érdekes azonban Tompával folytatott levelezése is Aranynak. Ivetek kellene összeírunk, ha hiven meg akarnók az olvasót ismertetni e több, mint husz évig tartó baráti viszony kezdetével, erősülésével, állandó szilárdságával, bensőségével. Nincs az egész gyűjteménynek egyetlen csoportja is, mely oly szomorú, fájdalmas hatással volna az olvasóra, mint ez a levelezés. De meg nem állhatjuk, hogy rá ne mutassunk az eleinte csak a közös törekvések, művészeti érdekek, hazafiúi lelkesedés által egymáshoz kapcsolt tiszta lelkek szövetségére, melyet később a közös szenvedések, s hazafiúi bánat s a kölcsönös ismerkedés is annyira megszilárdítottak. A levelezés e csoportja napnál fényesebben igazolja, Arany mit tartott Tompáról, milyen közelállónak hitte saját lelkéhez s egész családjához. Illő e megható barátság emlékeit följutitanunk, hacsak pár szóval is, kivált nap-

Valóban, a mama a legnagyobbán üdvözölte őt, beszédbe eredt vele, gyakran vigasztalta biztató szavaival s én ilyenkor észrevettem, hogy anyámnak igaza volt s hogy »Orko« végre is az asszonyok valódi mintaképe.

A mint most a konyha előtt elment, hogy szobájába vonuljon, meghallotta a sirásomat s bepillantva hozzám, kérdezte:

— Miféle sirás ez? Mintha csak az ördög költözött volna ebbe a házba! — S miután szétnézett, folytatta: — Miféle bábeli zűrzavar ez itt?

Elbeszéltem neki nyomorúságomat s a Brigida történetét.

— És ki ne tudta volna azt, hogy az a leány kissé sokat engedett meg magának a jóból? — vágott a szavaimba. — Az egész utcában tudta azt mindenki. De, hát te mit mivelsz itt, hogy ennyire keseregsz?

— Nem tudom a konyhát rendbe hozni, — válaszoltam, megtörülve szememet a kötélyem szélével. — Ha tudna ön nekem egy cselédet keríteni, nagy szívességet tenne velem.

— Persze, a mai leányok mire sem használhatók, — dörmögte, miközben a fogóval megpiszkálta s rendbehozta a tüzet s elkezdte rakosgatni az edényeket, folytonosan dörmögve:

— Az én időmben bezzeg másképp folytak a dolgok! ... Természetesen akkor dolgoztak az emberek ... de most semmit, épen semmit ... Igazán szánakozó állapot ez! ... (Folyt. köv.)

Hazai irodalom, művészet.

* Csokonai sirja Debrecenben rendezetlen állapotban van s ezért alakult ott bizottság, hogy a költő nyughelyét díszesebbé tegye, felhantoltassa, sírkövét kijavítsa és vassal körülrácsoltassa a legközelebbi őszre. Csokonai Vitéz Mihályt ma már országszerte nem olvassák úgy, ahogy ez igazi jó költő érdemelné; de Debrecenben élénken él még a kegyelet iránta. Ott van az ő szép emlékszóbra, (Izsó Miklós műve) ott még gyönyörködve hallgatják a tartalomában és hangban oly gazdag »Tihanyi ekhó«-hoz írt óda búcsú énekét s a »Csikóbdörös kulacs«-hoz címzett dithiram pezsgő eredetiségű verseit, mikor dalolják. A sirdisítés felhívása nem is esett hiába. A városi nyomda ingyen állította ki a nyomtatványokat s a költő tisztelői összeadtak a díszítésre 387 forintot. Nem nagy összeg, de máshol ennyi sem gyűlne, pedig régi költő iránti kegyeletről, mert a mi közönségünk felejté a régit, ha jó is, ellenben kap olykor az ujon, ha rossz is.

jainkban, mikor az Arany egyéniségének még legalaposabb tanulmányozói is alig méltatják azt kellő figyelmükre ama kétségkívül vakító fény mellett, melyet Aranyra a Petőfi neve sugárzott. Maga Arany utal a Tompával való igazi benső barátságának mivoltára, mikor össze akarja békíteni a már egymással feszült viszonyban levő Petőfit és Tompát. Ez utóbbinak egy levelet, melyben föltárja egész lelkét, hogy ő mikép érez Petőfi iránt, elküldi Petőfinek, ki ezt semmibe sem vette. Arany Petőfinek ez ügyben hozzá írt levelére a többi közt ezeket jegyezte meg: »Fájt nekem, hogy oly semmisségen összezördültek, fájtak Petőfi nyilatkozatai Tompáról. De nem értem célt, Tompa nem tudta meg, hogy levelét olvasta Petőfi; ily eredmény után azt vele tudatni annyit lett volna, mint őt is magamra haragítani. Talán gyöngegség, a mit elkövettem, de legjobb szándékból eredt: abból, hogy két jó barátomat, kiket egyformán szerettem, összebékítsek.« Ime Arany saját nyilatkozata s már csak e szempontból sem volna szabad íróinknak Tompáról úgy megfeledkezni, mikor Arany barátságáról írnak.

A levelezés többi csoportja, a Lévaival, Gyulaival, Szász Károlyllyal, Csengerivel folytatott levelezés épen oly fontos adatokat tartalmaz az akkori irodalmi, mint a tanügyi kérdésekről, a Kisfaludy-társaság s az Akadémia ügyeiről. De mindegyik már ki nem terjeszkezdhetünk bővebben.

Lehetetlen azonban e nagyon fogyatékos ismeretést is befejeznünk a nélkül, hogy meg ne emlékezzünk Arany László szép bevezetéseiről, melyek minden kötetet megelőznek. E bevezetések szintén irodalom-történeti fontosságúak, kivált az, mely a verses maradványok előtt olvashatók. Másfelől a gondosan összeírt felvilágosító jegyzetek szintén érdekelni fognak bizonyára minden olvasót.

A hátrahagyott iratok magas értékét — mint említők — a külső pompás kiállítás még növelni igyekszik. S ez a nemes becsvágyu Ráth Mór kiadói érdeme. A Petőfi, Arany, Tompa leveleinek hasonmásaihoz több sikerült kép járul, melyek a nagy epikusnak egy-egy emlékezetes lakását tüntetik föl.

* Az akadémia számára Munkácsi Bernát fiatal nyelvtudós nagy jelentést írt oroszországi és szibériai nyelvbüvárló utjából. A földrajzi társaság pedig Pápai Károlytól, (ki Munkácsival együtt járt amaz északi távol földeken,) fog hallani néprajzi jelentést. Ugyane társaság szívesen hallana valamit a gróf Teleki Samu afrikai két évi expediciójáról is, de úgy látszik, hogy erre nem igen kerül a sor. Hőhnel Lajos lovag, sorhajó hadnagy, ki a magyar gróffal állt az érdekes vállalat élén, ezt is — a bécsi új »Pressé«-ben írt terjedelmes dolgozata szerint, »osztrák dicsőség«-nek írja föl. Pedig magyar ember vállalkozott rá s viselte nagy költségét. Gróf Teleki Samu nélkül a több száznyi csapat nem kelhetett volna utra; de még nagyobb része éhen is vesz, ha a közben, míg megtalálják az európai szemtől még nem látott nagy tavakat, melyeket Rudolf és Stefánia nevére kereszteltek el, az erdélyi gróf nem lödöz össze elefántot, rinocéroszt s egyéb enni- való vadat. Mindezt Hőhnel lovag maga is leírja, de azért elég lovagiasan »osztrák érdem«-nek hirdeti e föld- és néprajzi nehéz vállalatot.

* H. Pauli Mariska asszony nagy sikerrel vendégszerepel T a t á n. Első fellépte az »Ingeny-élek«-ben volt s a falusi kis leányt Pesten kedvesen játszta, vékonyka hangján a népdalokat csínal énekelte. A darab végén betétül Szentirmay Elemér szép új dalát, a »Gyere haza Kossuth Lajos« kezdetűt énekelte el, mire a közönség zúgó tapsba tört ki, Négyszer kellett a dalt megújraznia. Kapott két virágbokrotát is. Tegnap a »Sárga csikó«-ban volt kitűzve búcsú-fellépte, de valószínűleg megtoldja még vendégszereplését.

* Petőfi és Hamerling. A »Pesti Hírlap« tegnapi tárcájában olvassuk, hogy a Gráchan elhunyt kitűnő osztrák költő a fordításokból ismerte jól és szerette a mi Petőfinket is. A legnagyobb lírikusok egyikének tartotta. De szerette »Apostol«-át is, melyet a magyar kritika nem tart nagyértékűnek. Megvolt Hamerlingnél a magyar költő arcképe is de csak egy dísz-tányéron, porcellánba égetve. Volt továbbá a szobájában nemzeti szalaggal átkötött árvalányhaj-bokréta is, az alján tolltörővel, melyet egy művein lelkesülő magyar hölgytől kapott ajándékba.

* „Dunanan apó és fia utazása.“ Ez a cím eszébe juttatja a mai nézőnek a már leáldozott operette legvirágzóbb idejét. Akkor divat volt még a megzenésített tótágas; a legbolondabb, legképtelenebb mesét elfogadták, ha Offenbach és társai megszólaltatták hozzá frivol zenéjüket, melyek fülsiklandó semmisségükkel megvesztegették a jó ízlést. Két népszínházunk, a Molnár budai népszínháza és a Rákosi Jenő igazgatása alatt megnyílt népszínház sokszor játszották »Dunanan«-t is. Az utóbbi helyen már csak erőltetve ment a nevetés és a mai publikum bizony már nem talál annyi mulatságosat a vidéki részöntő, Dunanan apó és ostoba fia párisi kalandjaiban,

Szóval a most már teljessé lett négy kötet úgy az irodalom, mint a közönség legmélyebb figyelmére tarthat jogot mind a szerző halhatatlan neve, mind ez »iratok« rendkívüli értéke miatt.

Az „Erzsébet“ sósfürdő.

(A Gellérthegy alatt)

(N. E.) »A legjobb a víz.«

Ezt az életbölcészeti tételt bizonyára valami fürdőorvos állította fel, — gondolja magában az olvasó, mert magyar ember előtt csakugyan megfoghatatlan, hogy mint lehet különös indok nélkül eléje helyezni a vizet például a bornak, s ha elárulom, hogy az idézett szavakkal a legnagyobb görög lírikus Pindaros kezdte egyik gyönyörű ódáját vagy öt századdal Krisztus urunk születése előtt, még tán abba a gyanuba kerül a tiszteletre méltó ódon poéta, hogy nagyon rossz szüret után vagy pláne akkor fakadt e nevezetes fölkiáltásra, midőn orvosi tanácsra épen fürdőbe küldte volt Timoxena nevű feleségét — az anyóssal együtt.

Pedig bizony mi magyarok s első sorban budapestiek méltán dicsérhetjük a vizet. Már nem a Wein igazgató ur terézvárosi italát, (ezt még Pindaros se dicsérné), hanem azt a sok kitűnő gyógyforrást, melylyel a jó anyatermészet hazánkat s abban fővárosunkat is megáldotta.

Van-e nagyváros a föld hátán, melyen vörös fonálként húzódnék át a kenes, meszes és keserűs forrásoknak és fürdőtelepeknek olyan szakadatlan láncolata, mint a milyen a városligetet köti össze a Kelenfölddel? S van-e, a ki végig tekintve e kincseinken, melyek évenként szenvedő embertársaink ezreinek nyújtanak irt számtalan bajuk ellen, nem vonva meg tőlük a nagyváros nyújtotta kényelmet és szórakozásokat sem, ne várná azoknak az éddiginél még sokkal nagyobb mérvű kiaknázását az intező köröktől és a »zónától«?

E páratlan kincsek közt is unikumot képez a fővárosnak par excellence női fürdője: az Erzsébet-sósfürdő, mely a Gellérthegytől délre elterülő kelen-

kik Velencében vélnék lenni. A kankántól is elvette már kedvünket az erkölcsnemesítő egyesület. Hanem mikor Német, Ujvári, Főris és Pártényiné asszony oly jó kedvvel mókázzák el a legképtelenebb dolgokat; Balog, Kenedics és K. Pálfi Nina asszony oly csinosan énekliek a könnyed ledér zenét, lehetlen megállni amazoknál nevetés, emezeknél ujjazás nélkül. A nézőtér majdnem egészen megtelt, volt taps bőven s vídamság uralkodott lenni a padsorokban, meg fenn a színpadon.

* Hangverseny volt a rákospalotai parkban. Az újpesti »Arany János-kör« rendezte. Műdalokat és magyar népdalokat Csizsér Irén k. a. énekelte, a ki Káldy Gyula tanítványa és sok tapsban részesült; Waldmann Jolán k. a. Liszt 14-ik magyar rhapszódiaját játszotta szépen, hévvel; Scharf Róbert, az operaházi zenekar tagja, vadászkürtön játszott, Berkovics Lajos pedig hegedűn. Az egész olyan jól sikerült, hogy bizvást a »művészet« rovatában szólhatunk róla.

* Meghiúsult terv. Ugy volt, hogy a Székesfehérvárra szerződött társaság Szombathelyt fogja megkezdeni működését. Októbert, novemberet ott töltené és csak decemberben foglalja el téli állomását. Ez a kombináció, mint olvassuk meghiúsult, mert a szombathelyiek nem akarják vendégül befogadni a székesfehérváriakat, hanem önálló szintársulatot szándékoznak városukba telepíteni.

* A zona-tarifa és a vidéki színészet. A »Színpad«-ban olvassuk: »A zona-rendszertől, úgy látszik megijedt és fél a vidéki magyar színészet. Azt mondják ugyanis, hogy most a közlekedés olcsóságánál fogva minden ember Budapestre rándul majd színházba, a hol jobb előadásokat fog látni, mint a vidékiek, ezek iránt tehát nem fog érdeklődéssel viseltetni, nem fogja azokat látogatni, és így a vidéki színészre keserves napok várnak. Ezen aggodalmat nem osztjuk, és megfordítva okoskodunk. Igaz ugyan, hogy a fővárosban ezentúl sokkal több vidéki fog megfordulni mint eddig; az is igaz, hogy azok az itteni színházak szorgalmas látogatói lesznek. Más részről azonban a vidéki színgazdátok és színészek Budapestre utazása is tetemesen könnyebb lesz a zona-rendszer által. Az igazgatók, kik közül néhányat évek óta, egypárt még sohasem láttunk Budapesten, felrándulhatnak egy-egy premíerre, hogy lássák a darabot, megítélhessék, való-e az a vidékre, hogy lássák a rendezést és szerepeltetést. Így saját tapasztalásaikon okulhatnak, azt, a mit láttak, hallottak, tapasztaltak, otthon értékesíthetik. Ez nagy előny lesz. De még nagyobb lesz az, hogy az elsőrendű színészek szintén gyakrabban jöhetnek fel, egy-egy nagyobb szerepben megnézhetik itteni kollegáikat, a mi látóruket mindenestre terjeszteni fogja és nagyobb erő kifejtésére buzdítja őket. Szóval a zona-rendszer alkalmat nyújt majd az alaposabb tanulásra és kényszerítő körülmény lesz arra

nézve, hogy a vidéken is jobb előadások legyenek, a mi ha megtörténik, ne féljen a vidéki színészet a zónától. Mindössze is többet kell majd tanulni, nagyobb buzgalmat kifejteni, hogy a vidéki előadások ne álljanak annyival hátrább a fővárosiaknál, s akkor aztán tessék versenyezni, de nem félni a versenytől.

Fővárosi hírek.

* Albrecht főherceg tegnap délután háromnegyed kettőkor az osztrák-magyar államvasutak gyorsvonatán Győrből és Komáromból jövet nagy katonai kísérettel Budapestre érkezett. A gyorsvonat tizenkét percet késett és így már jóval a főherceg megérkezése előtt számos fő- és főosztályos kívül gróf Pejacevich Miklós hadtestparancsnok jelent meg a pályaudvarban az érkező tábornagy fogadtatására. A főherceg elhagyva a vasuti kocsit, Pejacevich gróffal kezét szorított, majd a pályaudvar ebédlőjének egy külön termében megreggelizett és 2 óra 20 perckor Kassára utazott tovább.

* A budai internátus igazgatója, mint értesülünk, ki van már nevezve. Valószínűleg a hivatalos lap mai száma közli, hogy a fontos állásra Dunay Ferenc besztercebányai tankerületi főigazgató nevezett ki, tehát az, kinek jelöltségét már előre is komoly forrásból irták s a kit széles látókörű, finom műveltségű, oda való férfiúnak ismernek. Régebben a fővárosban volt ő középiskolai tanár, aztán Győrött tanárkodott a jogakademián. A hivatalos lap tegnapi száma közölte a királyi ő felsége abbeli elhatározását is, a mit szintén előre jelezhetünk: hogy az új intézetet a »Ferenc József nevelő-intézet« nevet viselhesse s hogy ő felsége ez intézetnél magánpénztárából két alapítványi helyet létesített: valamint azt is, hogy a közoktatási miniszterium szintén két alapítványt szervezett. Ez alapítványokra a pályázati hirdetés szintén a hivatalos lap tegnapi számában jelent meg. Öt növendék részesülhet ez alapok jótékonyágában, mert a Röck Szilárd-alapítványt két félfizetéses helyre osztották el; a kik tehát ezt nyerik el, azok az évi ellátásért 400 frtot fizetnek. Három hely egészen ingyenes. Szegénysorsu, szorgalmas tanulók pályázhatnak, kik a gimnázium 1—7-ik osztályába lépnek. A tápintézeti alapból szervezett helyre csak róm kath. vallásu tanulók pályázhatnak; a Röck-alap félfizetéses helyeire valláskülömbőség nélkül. A folyamodványok augusztus 10-ig a közoktatási miniszteriumhoz nyújtandók be; de a királyi alapítványra szóló kérvények ő felségéhez címzendők.

* Gyászlap jelenti egy nemes szivü magyar főrangú hölgy: gróf Cebrian Lászlóné szül. Révay Róza bárónő csillagkeresztos hölgynek szerdán történt kimúltát. Rövid szenvedés után, élete 59-dik s boldog házassága 33-dik esztendejében halt meg, a fővárosban, a bálvány-utcai 15. sz. házban.

Onnan is temették el tegnap d. u. öt órakor díszszel és részvétellel, a kerepesi uti temetőben levő saját sírboltjába helyezve hamvait. Férje, a ki kamarás úr, két leánya és egy fia (László huszár hadnagy) gyászolják, továbbá nagyszámu főrangú rokonság. Engesztelő szent mise áldozatot a pesti szerviták templomában ma d. e. tíz órakor tartanak az elhunytért, Losoncon és Füleken pedig e hó 24-dikén.

* Legszives köszönet. Simor János b. bornok-primás, áldozári félszázados évfordulójakor, a vakok budapesti orsz. intézetének huszezer forint alapítványt tett, budapesti illetőségű két vak növendék neveltetésére. Az alapító oklevelet a közoktatásügyi miniszter ellátván a jóváhagyási záradékkal, ez alkalommal a hercegprimásnak legszivesebb köszönetet nyilvánított.

* A költözködő miniszterium. A közoktatási miniszterium, mint írják, szeptember elsőjén már beköltözik új helyiségébe: az államosított nyugoti vasut hold-utcai palotájába. Ez imponáns nagy házat, mely három utcára nyílik, kívül-belül most csinosítgatják s alakítják át Weber Antal miniszteri építész tervei szerint, hogy a miniszterium minden ügyosztálya kényelmes helyet kapjon benne. E munkálatokkal jövő hóban elkészülnek. A közoktatási miniszterium budai rozoga vén házának sorsa fölött majd csak ezután fognak határozni.

* Halálozás. A budapesti ügyvédi kar legöregebb tagja hunyt el a fővárosban, Nikolits Ábrahám, ki még a múlt században, 1795-ben született. 1816-ban bölcsészettudor és 1820-ban ügyvéd lett. Néhai Tököly Sebő, a budapesti Tököliánum alapítója, magával vitte Aradra, hol igen keresett ügyvéd lett. 1850-ben Budapestre költözött. Itt lakott leánya: Sztupa György gyógyszerész felesége és fia: Nikolits Sándor, az ismert fővárosi zenetanár. Az öreg ur, ki szerb származásu, de jó magyar ember volt, kevéssel ideköltözése után visszavonult az ügyvédi gyakorlatról. Az utolsó három évben egy kissé gyöngékedett s szerdán reggel végelegyengülésben meg is halt. Gyermekain kívül több unoka és dédunoka is gyászolja. Temetése tegnap délután volt nagy részvét mellett.

* A második császárfürdői bál ép úgy sikerült, mint az első. A fürdőben tartózkodó közönség s a fővárosból sok vendég vett részt benne. A tánchoz katonai és cigány zenekar játszott, a négyeseket 50 pár táncolta. Jelen voltak: Ribáry Józsefné, Luciusné lányával, Csermelyi nővérek, dr. Ladik Gusztávné, Voigné és leányai, Zámolyi Alajosné, öz. Uhrinyi Andorné s leányai, Nagy Lajosné s leányai, öz. Börzsönyi Konstantinné és leánya, Waterich Arnoldné, Porsian Ilonka k. a., Birkál Nándorné (M. Szigetről), Pál Dénesné és leányai (Veszprémből), öz. Börzsönyi Farkasné leányaival (Nikláról), Somogyi Mihályné és leányai (Szikszóról), Pitying Józsefné és leánya (Pápáról), Henc Antalné (Pápá-

földi lapályon, Lágymányos kellő közepén, a világhírű budai keserű források legidősbike, az 1853-ban fölfedezett Erzsébet-forrás körül épült. Egész Európában csak itt készítenek fürdőket a keserűvízből s ezeknek csodálatos hatását különösen női bajokban eléggé megmagyarázza a természet páratlan bőkezősége, mely körülbelül hét kilogramm sótt juttat egy-egy kádfürdőnek, még pedig — a maga főztéből.

Ha az olvasó ebben a hó kánikulában még a főváros olvadozó aszfaltját kénytelen tapodni, mint jó magam is, ne késsék üdülést keresni e kedves telepen, akár csak egy forró vasárnapi délutánra is s engedje meg, hogy elkísérve őt a Ferencz-József térre, mialatt elhelyezkedünk a kényelmes s a kijáró hölgyek tetemes súlyához mért szolid szerkezetű társas kocsik egyikében, elmondjam néhány szóval a sósfürdő keletkezését egykoru krónika nyomán.

Schleisz György budai földműves volt ama kegyeltje a sorsnak, ki kútásás alkalmával mintegy három öl mélységben egy bő, de — nagy meglepetésére — sóskeserű ízű forrásra akadt s azt abban a reményben, hogy idővel megjavulhat, földje öntözésére használta. Szerencséjére a naiv fölfedezőnek, 1853. nyarán egy cs. kir. tanácsosné e tájra vetődvén »a nyárnak hevéből nyomatra« figyelmeztetés ellenére is megízlelé a vizet, s nyomban arra a nyilatkozatra fakadt, hogy »ez pilnai-szerű víz volna!« Schleisz uram eleintén nagy szemeket meresztett ugyan a tanácsosnéra, utóbb azonban »felfogta ezen asszonyosság szavait« és a vizet Unger Ferenc városi gyógyszerészszel megvizsgáltatta. »Ugyanezért« — mond az idézett ismertetés — ezen asszonyosság volt az első ok, mely által a víz az emberiség jótévévő használatára jutott.

Az említett gyógyszerész vállalkozó szellemét méltán csodálhatjuk, midőn azt olvassuk, hogy ő »látván a vízben felolvadt savak nagy mennyiségét, és azok hasznos minőségét«, nemcsak fényes eredménynyel elemezte a forrást Buda város főorvosai, Reditenbacher bécsi és Nendtwich pesti tanárok által, hanem Schleiszszal társaságba lépve, helytartótanácsi engedéllyel már, 1854. nyarán a királynékról nevezett új forrás mellé ivó-csár-

nokkal s tiz csinos fürdőszobával ellátott fürdőházat, továbbá egy »svájci alaku vendéglőt építve s az egész teret díszes kertalkattal körítve,« megveté alapját az Erzsébet-sósfürdőnek.

Hogy az itt vázolt szerény csirából mivé fejlődött a sósfürdő harmincöt év alatt s különösen mióta 1881-ben Mattoni Henrik cs. tanácsos tulajdonába ment át, azzal majd — — — — — lepem meg utitársamat.

Kocsink már elhagyta a várkert pompás építményeit, végig dőcögve a Tabán apró házai és a Gellért-hegy meredek, földig érő sziklái között s néhány perc múlva egy utolsó pillantást vetve a pesti rakpart festői látképére s az alatt hőmpölygő szőke Dunára, a vámnál hivatalosan is bucsút veszünk a fővárostól.

Künn vagyunk a szabadban. Üdítő levegő éri arcunkat. Merre csak a szem tekint, zöld rétek, szőlők, nyaralók. Kiértünk a kelenföldi síkra, melynek híret nemcsak »Hunyadi János« (t. i. a Saxlehner-féle), meg az a nevezetes téglagyár alapította meg, melyben soha egy árva téglát sem égettek, nem lévén — miből, hanem már hún őseink másodfél évezreddel ezelőtt és — Arany János.

»Tömlőkön ott a hős Keve
Hadával így átalkale,
Miért a hegy, miért a sík
Kelenföldének mondatik.«

Az összekötő vasutnál letérünk az országútról, melyen jövő évre már gőzmozdonyu vonat fog végig robogni, s a sósfürdő magán-utján csakhamar a bejárat elé érünk. A portás — legnépszerűbb alakja a fürdőnek — előzékenyen kisegíti a hölgyeket a kocsiból s utbaigazít bennünket szükségleteinkhez képest az előttünk emelkedő s hatvanöt, kényelmes kabint magába foglaló terjedelmes fürdő- és lakóház vagy a vendéglő felé. Ezekon kívül találunk a gyönyörű kert különböző részein egy második, Ybl Miklós tervezte svájci lakóházat zongorával és napilapokkal ellátott elegáns társalgó-termet, gépházat, kápolnát, számos kisebb épületet és fényes kilátást a Gellért- és Sashegyek környezte s vasuti vonatok élénkítette vidéket.

Korán ébred a sósfürdő. Mikor a későn fekvő fővárosi polgár legérdekesebb hajnali álmát aluszza, idekin már sűrög-forog a szépem színe-java a fürdőház folyosóin s példás pontossággal, zeneszó mellett merül a langyos habokba.

A délutáni s különösen a vasárnapi életnek el- lenben középpontja — ősi magyar szokás szerint — a vendéglő. Itt foly többi közt a sósfürdő legizgatottabb mulatsága; a tombola. Portás uram csakhamar elre- ked, mikor ezen a nagy térségen végig kiáltja a szá- mokat s legutóbb, már szócsöveget szerzett magának, hogy mentül nagyobb pathózszaal adhassa tudtul az ilyen fokozódó gyászhireket, mint például, hogy »el- fogyott az ambó, következik a ternő!«

Változatos s elragadó képet nyújt ilyenkor az a kedves hölgy-koszorú, melyet az egész ország, sőt a messze külföld virágaiból állított itt össze — a keserűvíz. — Itt egy előkelő orosz kisasszony tarka nemzeti viseletben szürcsöli a magyar sört cigaret- tázó mamája és völégénye közt, a ki magyar népfel- kelő létére már lefegyverezte a maga muszkáját. Amott egy hatalmas platán árnyékában nemzeti szin- házunk kitünő művésznője; P. Márkus Emilia asz- szony pihen ki a szini idény fáradalmait, hogy ősz- szel ismét teljes erővel szentelje magát Ohnetnek és Csiky Gergelynek. Emitt egy tisztos matróna saját tapasztalása alapján dicséri a sósfürdő szépítő hatá- sát a mellette ülő huszárhadnagy előtt, míg leánya esdő pillantást vet a szomszéd asztalnál ülő fürdőor- vosra, mely azt látszik kérdezni, hogy szabad-e neki ma már táncolni?

Mert alig hogy beköszönt az alkonyat, a ven- déglő kissé szűk termében táncra perdül a fiatalság. Ámde ezen a hiányon is segít majd a buzgó igazga- tóság, megszerezve országos kiállításunk egyik leg- szebb házat, az erdészeti pavillont, mely már az idén díszíteni fogja a sósfürdőt. Ennek tágas termében talán tovább szabad majd játszani a csárdást. Mert most tizenegy órakor a cigányok — orvosi rende- letre — elosonnak, a kertben függő tarka lampionok elsötétülnek s ilyenkor tanácsos hely után nézni az omnibuszban s átengedni a sósforrások bájos nyμφáit az édes nyugalomnak.